

УДК 34:796:347.51

М. А. Тіхонова

кандидат юридичних наук, доцент
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра цивільно-правових дисциплін
пр. Л. Ландау, Харків, 61080, Україна

МОЖЛИВІСТЬ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ СПОРТСМЕНУ-ПРОФЕСІОНАЛУ У ЗВ'ЯЗКУ З НЕПРАВИЛЬНО ВИНЕСЕНИМ РІШЕННЯМ ЩОДО НЬОГО ЗА ВИКОРИСТАННЯ ДОПІНГУ

Проблема використання і зловживання використанням заборонених речовин і методів настільки серйозна, що кожен спортсмен і тренер, який хотів би ефективно використовувати фармакологічний метод забезпечення тренувального процесу, повинен мати головну уяву про те, що таке допінг, допінг-контроль та відповідальність за використання допінгу. На жаль, на сьогодні досить часто спортсмени, їх тренери, лікарі, менеджери і керівники команд намагаються завоювати перемогу будь-якою ціною, в тому числі шляхом використання фармакологічних засобів і методів. Майже жодні Олімпійські ігри, чемпіонати світу з відповідних видів спорту не пройшли без виявлення випадків використання допінгу. Сучасне національне законодавство не відповідає міжнародному законодавству, що встановлює норми щодо відповідальності спортсмена та інших осіб за використання заборонених речовин та методів. Також сучасне законодавство України не надає відповіді і на питання — чи можливо відшкодувати шкоду, завдану спортсмену-професіоналу неправильним винесенням рішення щодо нього за використання допінгу.

Ключові слова: спортсмен-професіонал, допінг, відповідальність, шкода.

Постановка проблеми. В останні роки особливо актуальним стало питання про чистоту спорту, оскільки перемога на найбільших міжнародних змаганнях не тільки приносить популярність спортсмену, його клубу, федерації, країні, але і, як правило, обіцяє значні матеріальні вигоди. За таких умов спортсмени та їх оточення підчас прагнуть перемоги за будь-яку ціну, свідомо порушують встановлені правила.

Українські спортсмени за використання допінгу майже не несуть ніякої відповідальності, крім спортивної — позбавлення призового місця, анулювання результатів змагань, дискваліфікації тощо. Але з іншого боку, незважаючи на те, що тестування проб проводять спеціалізовані лабораторії, що у випадку надання неправильного результату можуть бути навіть позбавлені своєї акредитації, ми не можемо виключити повністю людський фактор і можливість працівників лабораторії допустити помилку при аналізі проби спортсмена. Тож в запропонованій статті ми спробуємо розглянути можливість відшкодування шкоди, завданої спортсмену-професіоналу неправильним винесенням рішення щодо нього за використання допінгу.

Аналіз останніх публікацій. Н. В. Бордюгова торкалась проблем використання допінгу у роботі «Правопорушення в спорті: допінг, поняття

і історія розповсюдження», В. П. Руденко розглядав медико-біологічні, психологічні та соціальні проблеми допінгу у спорті в роботі «Основні сучасні проблеми допінгу у спорті», С. Б. Мальона розглядала організаційно-правові аспекти вживання заборонених речовин та методів, пропаганду боротьби з вживанням допінгу та збереження здоров'я спортсменів у роботі «Допінг-контроль та його організаційно-правові основи». Але проблеми, що виникають при неправильному винесенні рішення щодо спортсмена за використання допінгу, та можливість відшкодування йому завданої цим шкоди українські вчені ще не розглядали.

Метою цієї статті є дослідження можливості відшкодування шкоди спортсмену, що була завдана неправильно винесеним рішенням щодо нього за використання заборонених речовин та методів.

Виклад основного матеріалу. У своїх наукових пошуках ми вже торкалися проблем відповідальності спортсмена за використання допінгу [1; 2; 3] та проблем можливості реалізації права на судовий захист спортсменів за законодавством України [4], але після однієї надзвичайної, на наш погляд, події в світі спорту ми вважаємо за потрібне торкнутись цих проблем ще раз, але під іншим кутом зору.

Норми, що регулюють наслідки знаходження у тестових матеріалах спортсмена речовин та методів, що відносяться WADA¹ до заборонених, закріплені: у Конвенції проти використання допінгу ETS № 135 (1989 р.) [5], Всесвітньому антидопінговому кодексі [6], у Олімпійській Хартії [7]², у Законі України «Про фізичну культуру і спорт» [8], Законі України «Про антидопінговий контроль у спорті» [9], у Міжнародній конвенції про боротьбу з допінгом у спорті [10], тощо.

Ініціатором перевірки спортсмена на використання допінгу може бути міжнародна організація з відповідного виду спорту або WADA. Збір проб здійснюють міжнародні допінг-офіцери, а аналіз цих проб — відповідні акредитовані допінг-лабораторії. Проба ділиться на дві частини — А і Б. Перевіряти матеріал можна не один раз протягом 10 років. Крім цього, нагадаємо, що в спорті не діє принцип зворотної сили закону, відповідно до якого, незалежно від часу порушення справи при здійсненні будь-яких процесуальних дій, застосовується законодавство, що діє в момент здійснення цих дій [11]. Тестування проби А проводиться безкоштовно, тестування проби Б зазвичай проводиться на вимогу спортсмена та за його рахунок.

За використання допінгу спортсмен притягується до наступних заходів відповідальності: якщо збір проби проходив під час змагання, його результати анулюються (звичайно ті, що досяг спортсмен на цих змаганнях), спортсмен може бути дискваліфікованим на рік, кілька років або довічно.

¹ WADA (Всесвітнє антидопінгове агентство) має публікувати список заборонених речовин та методів не менше, ніж раз на рік, в якості Всесвітнього стандарту. Зазвичай оновлений список набуває чинності з 1 січня кожного року, а за два місяці до цього WADA розміщує його на своєму офіційному сайті.

² У статті 59 Олімпійської Хартії встановлені заходи та санкції, які можуть бути застосовані, в тому числі і до спортсменів, у разі будь-якого порушення Олімпійської хартії, Всесвітнього антидопінгового кодексу або будь-якого іншого нормативного акту [7].

Під час дискваліфікації спортсмен не має права протягом терміну дискваліфікації брати участь ні в якій якості в змаганнях міжнародного рівня [6, с. 75–76].

У ч. 12 ст. 37 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» встановлено, що спортсмен — член національних збірних команд України у разі його дискваліфікації (відсторонення) від участі у спортивних заходах, зокрема за порушення правил спортивних змагань та/або положення (регламенту) про спортивні змагання, норм, визначених міжнародними та всеукраїнськими спортивними федераціями, а також за використання заборонених у спорті засобів (допінгу), одночасно виключається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, з національної збірної команди та штатної команди національних збірних команд України. У цьому випадку спортсмен притягується до дисциплінарної відповідальності [1, с. 165], адже відповідно до ч. 7 означеної статті центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, укладає трудовий договір (контракт) із спортсменами та фахівцями штатної команди національних збірних команд України з олімпійських та неолімпійських видів спорту, а з видів спорту інвалідів — Український центр з фізичної культури і спорту інвалідів.

Якщо спортсмен брав участь у змаганнях не у складі національної збірної, а у складі спортивної професійної організації, або допінг-проба була взята під час роботи спортсмена за контрактом у цій організації, то в такому випадку питання наслідків знаходження в його допінг-пробах заборонених речовин або методів повинні міститись в контракті з відповідною організацією, або регламенті відповідної організації. Наприклад, у Типовій формі контракту між професіональним футбольним клубом та футболістом-професіоналом (затвердженій Виконавчим комітетом ФФУ 03 липня 2014 року, згідно з Мінімальними вимогами до Стандартного Контракту Футболіста-професіонала, які визначені Угодою між УЄФА, ЄПФЛ, АЄК і Європейським дивізіоном ФІФПро), в п. 5.4, встановлено, що: «Сторони виконують всі антидопінгові положення. Будь-хто, хто використовує заборонені речовини та методи або будь-яким чином заохочує використання допінгу, буде переданий до дисциплінарних органів ФФУ або міжнародних регулюючих органів. Клуб залишає за собою право застосовувати інші заходи до Футболіста-професіонала, визнаного винним у вживанні допінгу, застосовуючи принцип індивідуального підходу до кожного випадку» [12, с. 55]. В переліку дисциплінарних санкцій, застосовуваних до юридичних та всіх осіб, які працюють або задіяні в професіональному футболі, за порушення норм статутних і регламентних документів Федерації футболу України, в п. 31, встановлено, що за невиконання вимог «Регламенту проведення допінг-контролю у змаганнях з футболу серед команд професіональних клубів України» застосовуються санкції відповідно до Кодексу WADA. А пунктом 32 встановлюються обов'язкові грошові внески за незабезпечення умов для проведення допінг-контролю відповідно до виду змагання [13, с. 57].

На рішення, що виносяться у відповідності з Кодексом WADA, спортсмен має право подати апеляцію до CAS¹ (п. 13.1 Кодексу WADA). При цьому в примітках до п. 13.1.2 зазначено, що CAS проводить розгляд *de novo*. Попередній розгляд не обмежує надання доказів і не має ваги при слуханнях в CAS. Після розгляду апеляції CAS повністю або частково підтримує апеляцію, або відхиляє її.

Так, 19 квітня 2017 року CAS частково підтримав апеляцію, подану української біатлоністкою Ольгою Абрамовою проти рішення, прийнятого Міжнародним Біатлонним союзом (IBU) по боротьбі з допінгом (ADHP) 14 листопада 2016 року, відповідно до якого вона притягнута до дискваліфікації на один рік за порушення антидопінгових правил (ADRV) (Meldonium). Відповідно до рішення, CAS скасував річний термін дискваліфікації, призначений Ользі Абрамовій, але зберіг анулювання будь-яких результатів, досягнутих Ольгою Абрамовою в період з 10 січня 2016 р. по 3 лютого 2016 р. [14].

Виникає питання, а чи матиме право спортсмен на відшкодування завданої йому шкоди у зв'язку неправильно винесеним щодо нього рішенням за використання допінгу та вимушеною в такому випадку дискваліфікацією (наприклад, проба Б показала відсутність заборонених речовин/методів в пробі, або проведення допінг-проби і призначення дискваліфікації після закінчення терміну зберігання цієї проби²)?

На нашу думку, відповідь на це питання повинна бути однозначною — так. Адже на підставі неправильно винесеного щодо нього рішенням за використання допінгу та вимушеної в такому випадку дискваліфікації спортсмен зазнає шкоди — як матеріальної, так і моральної. До матеріальної шкоди, відповідно до ст. 22 Цивільного кодексу будуть відноситись: 1) реальні збитки, до яких ми можемо віднести витрати на проведення допінг проби Б, витрати на юридичне супроводження справи спортсмена в CAS і всі ті санкції, що будуть на нього покладені спортивною організацією-роботодавцем, як-то стягнення обов'язкових грошових внесків за незабезпечення умов для проведення допінг-контролю відповідно до виду змагання [13, с. 57], та інше; 2) доходи, які спортсмен міг б реально одержати за звичайних обставин, якби його право не було порушене (упущена вигода) — до цього виду шкоди ми можемо віднести і преміальні кошти за зайняття призового місця в змаганні, і непідписаний контракт з іншим клубом (якщо непідписання контракту відбулось саме із-за дискваліфікації спортсмена), і втрачену заробітну платню за непідписаним контрактом, і неотримання надбавки до заробітної платні за незаняття у зв'язку з дискваліфікацією призового місця, тощо. Крім цього, на нашу думку, спортсмен має право і на відшкодування моральної шкоди. Відповідно до положень ст. 23 Цивільного кодексу України моральна шкода спортсмена полягатиме, в першу чергу, у приниженні честі та гідності спортсмена, а також ділової репутації спортсмена — у зв'язку зі звинуваченням його у використанні допінгу.

¹ CAS — спортивний арбітражний суд.

² Як це сталося з Тетяною Андріяною [15].

Висновок. Незважаючи на те, що тестування проб проводять лабораторії, акредитацію яким надає Міжнародний олімпійський комітет, і на сьогодні майже не існує випадків надання неправильного результату щодо аналізу проби спортсмена, але інколи CAS відмінює рішення спортивних організацій щодо притягнення спортсмена до відповідальності. На нашу думку, в таких випадках спортсмену-професіоналу завдається шкода, яка може полягати у реальних збитках, втрачених доходах, а також моральна шкода. Ми вважаємо, що за таких обставин, при належному обґрунтуванні, завдана шкода спортсмену повинна бути відшкодована відповідно до положень Цивільного кодексу України.

Список літератури

1. Тихонова М. А. Ответственность за применение допинга по законодательству Украины // Спортивное право в Республике Беларусь : Сборник статей. — 2016. — Выпуск 6. — С. 163–167.
2. Тихонова М. А. Ответственность спортсмена за использование допинга по законодательству Украины // Актуальные проблемы правового регулирования спортивных правоотношений в контексте развития норм конституционного, гражданского и иных отраслей российского и международного законодательства (17 марта 2015 г.) — материалы VI Международной научно-практической конференции, Челябинск, 17 марта 2015 г. / отв.ред. С. А. Захарова. — Челябинск : Уральская академия, 2015. — С. 164–173.
3. Тихонова М. А. Юридична відповідальність у спорті // Проблеми здійснення суб'єктивних прав : матеріали круглого столу (14–15 березня 2015 р.). — Х. : ХНУВС, 2015. — С. 79–83.
4. Тихонова М. А., Бортнік О. Г. Право на судовий захист учасника професійних спортивних відносин // Eurasian Academic Research Journal. — 2016. — № 3 (03). — С. 46–52.
5. Конвенція проти використання допінгу ETS № 135 // Офіційний вісник України. — 2006. — № 9. — С. 240.
6. World Anti-Doping Code / World Anti-Doping Agency. — 2015. — 156 p.
7. Olympic Charter / International Olympic Committee, 2013. — 105 p.
8. Про фізичну культуру і спорт : Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 14. — Ст. 80.
9. Про антидопінговий контроль у спорті : Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 2017. — № 21. — С. 20.
10. Про боротьбу з допінгом у спорті : Міжнародна конвенція // Офіційний вісник України. — 2006. — № 34. — С. 54.
11. Arbitration CAS ad hoc Division (O.G. Atlanta) 96/001 US Swimming / Federation Internationale de Natation Amateur (FINA), award of 22 July 1996.
12. Регламент Федерації футболу України зі статусу і трансферу футболістів [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ffu.org.ua/files/ndocs_602.pdf
13. Дисциплінарні правила Федерації футболу України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ffu.org.ua/files/ndocs_1014.pdf
14. The court of arbitration for sport (CAS) cancels the one-year period of ineligibility imposed on Olga Abramova (Ukraine) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared %20Documents/Forms/AllDecisions.aspx](http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/Forms/AllDecisions.aspx)
15. Arbitration CAS 2015/A/4304 Tatyana Andrianova v. All Russia Athletic Federation (ARAF), award of 14 April 2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared %20Documents/4304.pdf](http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/4304.pdf)
16. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — С. 7.
17. Бордюгова Н. В. Правопорушення в спорті: допінг, поняття і історія розповсюдження / Н. В. Бордюгова // Часопис Київського університету права. — К., 2010. — № 1. — С. 291–295.

18. Руденко В. П. Основні сучасні проблеми допінгу у спорті / В. П. Руденко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — 2014. — № 6. — С. 53–58.
19. Мальона С. Б. Допінг-контроль та його організаційно-правові основи / С. Б. Мальона // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. — 2016. — № 3 (19) — С. 32–35.

Стаття надійшла до редакції 04.05.2017

М. А. Тихонова

Харьковский национальный университет внутренних дел,
кафедра гражданско-правовых дисциплин
пр. Л. Ландау, Харьков, 61080, Украина

**ВОЗМОЖНОСТЬ ВОЗМЕЩЕНИЯ ВРЕДА, ПРИЧИНЕННОГО
СПОРТСМЕНУ-ПРОФЕССИОНАЛУ В СВЯЗИ С НЕПРАВИЛЬНО
ВЫНЕСЕННЫМ РЕШЕНИЕМ ОТНОСИТЕЛЬНО НЕГО
ЗА ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ДОПИНГА**

Резюме

Проблема использования и злоупотребления использованием запрещенных веществ и методов настолько серьезная, что каждый спортсмен и тренер, который хотел бы эффективно использовать фармакологический метод обеспечения тренировочных процессов, должен иметь представление о том, что такое допинг, допинг-контроль и ответственность за использование допинга. К сожалению, на сегодня достаточно часто спортсмены, их тренеры, врачи, менеджеры и руководители команд стараются завоевать победу любой ценой, в том числе путем использования фармакологических веществ и методов. Почти ни одни Олимпийские игры, чемпионаты мира по соответствующим видам спорта не прошли без выявления случаев использования допинга. Наше современное национальное законодательство не соответствует международным нормам, устанавливающим меры ответственности спортсмена и иных лиц за использование запрещенных веществ и методов. Также современное законодательство Украины не дает ответа и на вопрос — возможно ли возместить вред, причиненный спортсмену-профессионалу неправильно вынесенным решением в отношении него за использование допинга.

Ключевые слова: спортсмен-профессионал, допинг, ответственность, вред.

M. A. Tikhonova

Kharkiv National University of Internal Affairs,
The Department of Civil Law Disciplines
pr. L. Landau, 27, Kharkiv, 61080, Ukraine

**THE POSSIBILITY OF COMPENSATION FOR THE DAMAGE
INFLECTED ON THE PROFESSIONAL SPORTSMAN
BY AN IMPROPERLY RENDERED DECISION REGARDING HIM
FOR USING DOPING**

Resume

The problem of using doping is so serious that every athlete and trainer who would like to make effective use of the pharmacological method of providing training process should have an idea of what is doping, doping control and responsibility for the use of doping. Unfortunately, for today quite often athletes, their coaches, doctors, managers and team leaders try to win the victory at any cost, including by using doping. Almost none of the Olympic Games, the world championships did not pass without revealing the cases of using doping. Our current national legislation does not comply with international standards that establish the liability of an athlete and other persons for the use of prohibited substances and methods. Also, the current legislation of Ukraine does not give an answer to the question — as to whether it is possible to compensate for the damage inflicted on the professional sportsman by an improperly rendered decision regarding him for using doping.

Key words: professional sportsman, doping, responsibility, damage.